

Vargáné dr. Raisz Rózsa 70. születésnapjára

Fél évszázad az egri főiskola nyelvészeti tanszékén. Ha csak egyetlen mondatból kellene bevezetni ünnepi köszöntönket, bizvást kezdhethetnénk ezzel az egyáltalán nem bulvárszerűnek szánt tételmondatból. Bár önmagában is beszédes – ugyanakkor szinte hihetetlen – a számadat, de a mögötte lévő gazdag múlt, a kerek évforduló és néhány további körülmény indokolja ennek kiemelését. Mindenekelőtt az, hogy Vargáné dr. Raisz Rózsa első és egyetlen munkahelye az egri intézmény, és szerte az országban nevét mindenki városunkhoz köti, aki ismeri: tanítványai, barátai, közvetlen kollégái, távoli munkatársak, ismerősök, nem utolsósorban a nyelvész társadalom színe-java. Személye egygyé forrt tanszékünkkel, hiszen munkásságának egészét, teljes eddigi életpályáját a főiskolának, a tanárképzésnek szentelte, illetve szenteli most is, és persze a magyar nyelvészetnek. Itt kezdte munkáját, itt teljesedett ki hivatása. Mindig is szíven viselte kisebb és nagyobb közösségünk sorsának alakulását, szem előtt tartotta a tudományosság szempontjait. Egyetlen munkahely – ha egyáltalán szabad most e hivatalos ízü megjelölést alkalmazni –, de mennyi minden fért bele ebbe az öt évtizedbe, amely most hatvanéves intézményünk és tanszékünk életének is igen jelentős darabja. Amikor a teljesség igénye nélkül felidézem a főbb fordulópontokat, e sokszínű pálya szakaszait, többféle szerepben nyilatkozom: egyfelől a

tanszék munkatársaként, másfelől tanítványként, így remélhetőleg teljesebb lesz a méltatás.

Abaúj és Zemplén tájai, települései – az egykor szebb napokat látott észak-keleti végek adták a gyermekkor első, azóta is pótolhatatlan élményeit. Hiszen (ahogy írta egy helyütt): „Ebből az időből legjobban a gyümölcsillatú őszi éreztetem emlékezem. A barátságos dombok napsütötte kertjeiben, szőlőiben a legjobb zamatú őszibarack, a legédesebb szilva és szőlő termett.” Szikszó, Fügöd, Encs, Abaújszántó és Bakta után Sátoraljaújhely következett. Itt a táj szépsége és Kazinczy szelleme fogta meg. A miskolci évekhez kötődik irodalmi és zenei érdeklődésének kialakulása, melynek családi háttere és támogatása is megvolt. A Zeneiskola, a színház operatársulata és a költői estek látogatása megalapozta, majd belső igényté tette a művészetek iránti érzékenységet.

Első diplomáját az egri pedagógiai főiskola magyar–történelem szakán szerezte. Az akkori tanszékvezető, Bakos József kezdeményezésére gyakornokként a tanszéken maradt. Csakhamar következtek az egyetemi évek: az Eötvös Loránd Tudományegyetemen nemcsak a magyar nyelv és irodalom, hanem később könyvtár szakon is oklevelet szerzett. Szintén az ELTE-hez kötődik a doktori cím elnyerése. Oktatói tevékenysége először főleg a leíró magyar nyelvtan részterületeit, valamint a beszédművelést foglalta magában, majd később specializálódott mondattani, szövegtani és frazeológiai stúdiumokra. Kandidátusi fokozatát 1987-ben szerezte, abban az időben, amikor a főiskolán ez a komoly tudományos teljesítmény még igen ritka volt. Disszertációjának témája a Mikszáth-novellák mondat- és szövegszerkezeti formáinak stilisztikai vizsgálata.

Oktatómunkáját magas szakmai felkészültséggel, mindig a legkorszerűbb tudományos háttérrel végezte és végzi. Sokat követel, de mindig sokat is nyújt tanítványainak. Az értékelésben következetes, a feladatok számonkérésében kellően szigorú. Saját főiskolás emlékeimre visszagondolva bátran kijelenthetem, hogy mindezekben a tulajdonságokon alapuló tekintélye már annak idején megvolt, és ezekért az eredményekért azok is tisztelték, becsülték, akiknek a nyelvészet nem tartozott a legkedveltebb tárgyaik közé. Ismerni pedig igazán ismertük, mivel négy éven keresztül – az akkori oktatásszervezési formában – szinte osztályfőnökként foglalkozott velünk. Élveztük óráit, figyelemmel hallgattuk magyarázatait a szemináriumokon, amikor az előadások esetleg nehezen emészthető részeit gyakorlatias megközelítéssel megvilágosította előttünk. Csodáltuk széles körű humán műveltségét, olvasottságát, amely jóval túllépett a nyelvészeti tantárgyak keretein. Megtanított bennünket tanulni, keményen dolgozni, és kellő határozottsággal megkövetelt minden feladott munkát. De nemcsak oktatott, hanem nevelt is, viselkedésre, kulturáltságra egyaránt.

Évtizedeken át gondos és – második egyetemi diplomájának köszönhetően – szakavatott kezelője volt a közel ötezer kötetes tanszéki könyvtárnak, melynek alapját Csúry Bálint hagyatéka teremtette meg első tanszékvezetőnk, Papp István jóvoltából. A könyvtárfejlesztés ügyét mindig szíven viselte, javaslatait, segítő

tanácsait továbbra is hasznosíthatjuk. A tudományos diákköri dolgozatok konzulensi feladatain kívül hosszú időn keresztül rendezője volt az intézményi szintű Kazinczy-versenynek, és hallgatóinkat felkészítette az országos döntőre. Az egyetemek és főiskolák rangos megméretésén több mint egy tucatszor vehette át tanítványa a legjobbaknak járó Kazinczy-érmet. Az országos versenyen többször vett részt a bírálóbizottság munkájában.

Amikor 1993-ban Fekete Péter másfél évtizedes tanszékvezetői működése után pályázatot írtak ki a Magyar Nyelvészeti Tanszék irányítására, méltán nyerte el a vezetői megbízatást. Munkásságának kiteljesedése ez az időszak. Két cikluson keresztül vitte tovább meglévő értékeinket, és valósíthatta meg saját elképzeléseit. Az átalakulás, a megújulás és a továbblépés évei voltak ezek. A felsőoktatás változó előírásainak megfelelően több ponton módosult, korszerűbbé vált tanrendünk szerkezete. A tervezés folyamatában hasznosíthatta oktatói tapasztalatait, és alkotó módon járulhatott hozzá képzési programunk jobbá tételéhez. Ezzel párhuzamosan intézményünk vezetőiben nagy léptékű tervek fogalmazódtak meg: az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítása. A magyar nyelv és irodalom szak egyike volt azoknak, amelyekkel érdemes volt elkezdni az akkreditáció nagyszabású munkálatait. Ekkor tanszékünkön hatan rendelkeztek kandidátusi fokozattal. A kapcsolatépítésnek köszönhetően pedig ekkorra már a debreceni, a miskolci egyetem és az ELTE több professzora is bekapcsolódott oktatómunkánkba.

A vezetésével és jórészt saját munkájával összeállított nyelvészeti akkreditációs dokumentumok kiállták a szigorú bírálók vizsgálatát, és elfogadhatónak találtattak, más okok miatt nem indulhatott meg akkor az egyetemi szintű magyartanárképzés. A már itt működő professzorokon kívül további vendégtanárok részvételére is számíthattunk volna. A magyar szakos tanegységlista nyelvészeti része ugyanis sajátos képzést kívánt megvalósítani. Különösen fájlahatjuk, hogy a jelentős szervezőmunkával és nagy szellemi befektetéssel kialakított beszédtudomány egyetemi specializáció nem indulhatott meg akkor, a kilencvenes évek végén. Mégsem volt hiábavaló a befektetett energia: tanszékvezető utódaként a néhány évvel későbbi újabb akkreditációs eljárásban kiválóan hasznosíthattam ezeket a dokumentumokat.

Folytatta azt a fáradtságos szervezőmunkát, amellyel kétévenként sikeresen lebonyolíthattuk az anyanyelv-oktatási napok rendezvénysorozatát, mindig több száz résztvevővel és 60-80, néha még több előadással. A Magyar Nyelvtudományi Társasággal együttműködve, ennek egyéves előkészítése, majd a kötet megjelentetése, szerkesztése szinte folyamatos tennivalót adott. Bár közös tanszéki vállalkozásról volt szó, a szervezőmunka dandárját ő maga végezte. Ugyancsak a nagy feladatok közé tartozott a Magyar Nyelvészek Kongresszusának egri lebonyolítása és a Kazinczy-verseny országos döntője. Támogatta a tanszékünk által évente megrendezett országos helyesírási versenyt. Újításként vezetői megbízása idején bővült a rendezvény szakmai konferenciával. Érdemes szólni még a

tanszékfejlesztés eredményeiről: irányítása alatt olyan kollégákkal bővíthetett oktatói karunk, akik tehetségüket, szorgalmukat tanszékünk javára fordították, és akiknek tudományos előmenetele ugyancsak példamutató.

V. Raisz Rózsa tudományos tevékenysége, publikációs listája igen gazdag. Négy önálló kötetet jegyez: A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai keretében feldolgozta a tudományos szervezet működésének első fél évszázadát, Mikszáthról két könyve jelent meg. Közel állt szívéhez Márai Sándor is: kisleírásai műveinek szövegszerkezeti és stíluselmzése intézményünk bölcsészkarának Pandora Könyvek sorozatában látott napvilágot.

1987-től szerkesztette az egri főiskola tudományos közleményeit. Az anyanyelv-oktatási napok előadásai A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai című sorozatban jelentek meg. Ezek közül négy kötet társszerkesztője és egy ötödik szerkesztője volt. Ugyancsak társszerkesztője a tanszékünk által 1987 óta évenként megrendezett országos Nagy J. Béla helyesírási versenyhez kapcsolódó kiadványsorozatnak. Bízást mondhatjuk, hogy szerkesztői munkásságának csúcspontja az Alakzatlexikon (társszerkesztőként), emellett 14 szócikk írója vagy társszerzője. Magam is tapasztaltam, hogy igen nagy körültekintéssel, szakmai viták közepette érlelődtek, csiszolódtak ezek a jól kidolgozott mestermunkák. Feltétlenül ki kell emelni, hogy a Szathmári István professzor vezette országos hírű stíluskutató csoportban – melynek 1980-tól aktív tagja – elmélyült szakmai programok részese lehetett, és nemcsak munkatársi, hanem őszinte emberi kapcsolatokra is szert tett.

Tanulmányainak a száma meghaladja a nyolcvanat. Közülük az első 1961-ből származik, és Mikszáth szóláskincsével foglalkozik. A gyűjteményes köteteken, tudományos közleményeken kívül többek között publikált a Magyar Nyelv, a Magyar Nyelvőr, a Nyelvtudományi Értekezések, a Magyar Nyelvjárások hasábjain. Közreműködött a nyolcvanas évek tanszéki közös kutatásaiban, melyekhez ugyancsak kapcsolódtak publikációk. A jelentősebb tanulmányokon kívül mintegy száz rövidebb cikke és ismertetése jelent meg a Módszertani Közlemények, Magyartanítás, Édes Anyanyelvünk, Élet és Tudomány, valamint más lapok hasábjain.

Tudományos közéleti tevékenysége ugyancsak szerteágazó: tagja az MTA Nyelvtudományi Munkabizottságának és a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányának. Opponens, illetőleg bizottsági tag korábban kandidátusi, majd PhD-védéseken. Az Anyanyelvápolók Szövetsége elnökségének tagjaként kivette a részét a nyelvművelés időszakos feladataiból. Tanszékvezetése alatt minden évben megszervezte a magyar nyelv hetének főiskolai rendezvényét, de arra is gondot fordított, hogy előadásokat tarthassunk a város és a megye iskoláiban. Segített abban, hogy a helyi napilapban anyanyelvi rovat működjön. Fontosnak tartotta a pedagógus-továbbképzést: több ilyen program kidolgozása fűződik nevéhez. Itt is a minőség, az igényesség vezérelte. Szerette volna, ha a pályán lévő pedagógusok folyamatosan megújítják szakmai és módszertani kultúrájuk-

kat. Az előző mondatban használt feltételes mód jelzi, hogy ez a kíváncsiság nem valósult meg maradéktalanul. A kilencvenes években a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén is oktatott.

Több intézményi, illetőleg országos elismerésben részesült: többek között a Péchy Blanka-díj, az Apáczai Csere János-díj és a Lőrincze Lajos-díj kitüntetteje. Főiskolánkon megkapta az Eszterházy Károly-émlékplakettet, valamint a legmagasabb intézményi elismerést, a Pro Academia Pedagogia Agriensist.

Nem mind arany, ami fénylik – erre figyelmeztetett V. Raisz Rózsa személyes hangú vallomásában, amikor a Magyar Rádió *Egy csepp emberség* című sorozatának vele készített műsorában az emberi értékeket kutatta. Nemzeti hagyományaink tiszteltetését és őrzését, az igényességet – elsősorban saját teljesítményünkre nézve, a kialakult erkölcsi világképet, a tartalmas emberi kapcsolatokat, a divatos jelszavakkal szemben az ellenállás képességét: a tartást, ugyanakkor az újra való fogékonyságot. Mindezek a fontos értékek mértékül szolgáltak számára is, munkájában, emberi kapcsolataiban egyaránt.

Most, hogy 70. születésnapján megbecsüléssel és szeretettel köszöntjük volt tanszékvezetőnket, kedves kollégánkat, Vargáné dr. Raisz Rózsa főiskolai tanárt, kívánunk neki további szakmai és tudományos sikereket, hosszú boldog életet. Az egri tanszék munkatársai – más egyetemeken, főiskolákon, kutatóhelyeken működő barátaival, tisztelőivel, kiváló nyelvészekkel együtt – ezzel a kötetrel igyekeznek emlékeztetést tenni ünnepeltünk számára is ezt a jeles alkalmat.

Zimányi Árpád